

Botánikus

I.

Brassainak egyik elbájoló, leghívebb, legönzetenesebb, leg-hálásabb múzsája a virág volt. Gyermeki szívében édes anyja és nagyanyja fölébresztették azt az aestetikai csirát, amely előfává növe egész életén át tiszta tükörként sugározta vissza a nagy természet örök szépségeit. Semminek sem volt passiv élvezője, legkevésbé a növény-világnak. Diószegi fűvészkönyvéből tanult olvasni. Anyja kertjében tanulta megismerni a virágokat. A könyv betűi megelevenültek a kertben és a réten. Ez volt az igazi szemlélve tanulás és autodidaxis.

A virág szép. Színének pompája, illata, alakja a legegyszerűbb lelket is megállítja útjában és bámulásra készíteti, elandalítja. „Akinek vizsgálódó szelleme a jó ízléssel s a szépek forró kedvelésével párosult“ ennél is többet tesz. Felfedezi a természetben azt a szépet, amely lelkének harmonikus gerjedelmét ébreszti és szívét élvezettel tölti meg. Szébb a virág, ha egyénisége, családi viszonyai, életfolyása, sajátos szokásai ismeretesek előttünk.

Az ifjú Brassai játék közben, időtöltésből ismerkedik meg először a papi kert, azután a torockói völgy, majd a Székelykö gazdag növényvilágával. A mindennap szaporodó új ismerősök ellenállhatatlan vágyat ébresztenek benne, hogy minél többet: mindent megismerjen. Később előkelő tanítványai mellett díszkertek, tágas mezők, gazdag erdők nyílnak meg előtte. Fölfedi rendre az egészet és megismeri a legelrejtettebb mohát is. Nála a virág kedvelése „szenvedéllyé fokozódott“, már pedig minden foglalkozáshoz, melyet nem kenyérkeresetből üzünk, szenvedély kell.¹

Később, midőn lelke már telítve volt a tudás gazdagsá-

¹ Fűvészet a magyaroknál. Magyarország és Erdély képekben. I. 50.

gával, kezdette szétosztani kincseit az irodalomban és valahol csak hallgató fülekre talált. Sajnosan tapasztalta, hogy „nemzeti litteraturánk ezen ágában semmit sem tettünk, jobbra, balra, szomszédainkra tekintve, pirulva kell megvallanunk.“ Az angolok gazdag könyvpiacáról elhozza Lindley könyvét.² Megírja a növények organografiáját, bevezetést a növényföldrajzba,³ útmutatást a fűvészetre,⁴ a növénykezelésre.⁵

Nem elégszik meg a panasszal, hanem egész erejével neki áll az építő és oktató munkának. Az idegenből átvett könyvet a hazai igényekhez szabja, aszerint bővíti s mellette a köznépnak és a művelteknek megfelelő tájékozást és útmutatást nyújt. Soha sem száraz adatokat közöl, hanem lelkesítőleg szól, ébreszti a kedvet, a magyar közönség érdeklődését.

A fűvészet elveit a felsőbb iskoláknak és a művelt közönségnek szánta. Akkor ez a tárgy az iskolában teljesen ismeretlen volt, még csak vendégszereplésére sem nyújtottak alkalmat. 1853-ban fölpanaszolja sajnós tapasztalatait, de nem lehangolás, hanem buzdítás okáért. „A panasz nem ér semmit, akik csak panasolni tudnak, nem vették számba, mikép fejlődtek a természettudományok más nemzeteknél, szerencsésbb viszonyok közt, — s hogy nekünk nem volt fejedelem lakta fővárosunk, amely a tudósok közlekedésének és értekezleteinek meleg tanyát nyújtott volna.“ „Altalánosságok miatt üres és eszmétlen szavalatok helyett, jobb hát ha azokat, kik kevesebbet tudnak mint mi, elvezetjük a természet igazi csodákkal gazdag tárházába, figyeltetjük részleteire, igazgató törvényeire.“⁶

Megnyugtatólag mondja, hogy Erdélyben, s a testvér hazában eddig sem hiányoztak s ha irodalmi tevékenységek nem gyanították számokat, a már emlegetett környületeken kívül meg kell még fontolnunk, hogy Budát 1686 vették vissza a törököktől s Erdély úgynevezett „aranykora“ (szeretném

² Outlines of the first principles of botany. A fűvészet elveinek vázolata. Kolozsvár, 1836 és 1845.

³ Tudománytár 1836.

⁴ Vasárnapi Ujság 1836.

⁵ U. o. 157 sz.

⁶ Fűvészet a magyaroknál. *Magyarország és Erdély képekben* I. 49 sk.

tudni mikor volt ez) bizony a tudományokra nézve nem lehetett az. Voltak hazánknak tudományszerető, tudománnyal foglalkozó, természetkutató férfiai. Ezeket a magyarokat vagy honosodott hazafiakat csupán csak a tudomány forró szeretete vonzza a szép cél körüli buzgó és valóban áldozataikkal járó, működésre.⁷

Mialatt másokat buzdít, biztat, ő maga állandóan barangol, ismerkedik, gyűjt, ismertet és tervez. Tanítványai útján a műveltebb társadalommal érintkezik. Akadnak tanítványai, akik megkedvelik a botanizálást, de ő aki a fűvész örömeit annyiszor élvezte, mint a bűgőgerle párját az erdőszéli fa ágai között csábos hangon, mint a virág kehely a méhet megsze tündöklő pompás színével, illatával, úgy hívja, csábítja embertársait, felebarátait a fűvészetre, mert „a fűvész a természet önkéntes kertjében gyakran a hegyek aetheri tisztaságu légét szivva, bájos alakok közt sétál, s ha szinte új tárgy találása nem is jutalmazza fáradságát, vizsgaszeme, éber elméje mindig elég módot, elég alkalmat talál az eltöltött órák kellemesítésére.”⁸

II.

1836 év őszén nagy tervet bocsát a nyilvánosság elébe. Szabad iskolát hirdet a kolozsvári közönségnek. Felhívásából „mívelődésünk minden igaz barátai örömmel értették nemes szándékát honunk jeles fiának, miszerint a fűvészetben azok, akik hozzá kényelmesebben kívánnának jutni, utasítással szolgálанд.”

A leckék tárgyát szemlélődési fűvészetnek nevezi, ami azt jelenti, hogy szemléltetve akar tanítani. Vezérfonalul használja könyvét: *A fűvészet elveinek vázlatát*. Szemléltet saját gyűjteményéből. Az előadásokat megkezdette Belső Farkas-utcai lakásán. Mindenik hallgató 5 pengő forintot fizetett, amit Brassai korántsem szándékozott magának megtartani, hanem segédeszközöket, herbariumot akart beállítani: a maga által már eddigelé szerzett, legalább is 300 pengő fo-

⁷ U. o. felsorolja a két haza nevezetes fűvészeit a XVI. száztól, mert tudja, hogy ezekkel nem szégyeljük meg magunkat s mert reméli, hogy a jó példák hatni fognak a mai nemzedékre.

⁸ Athenaeum 1839 I. 8. 9. 10. sz.

rintot érőt csak depositumnak nézi és egy közhasználatu fűvészeti könyvtár elidegeníthetetlen alapjául szánta, mely egy netalán fűvészi, gyümölcstenyésztési és kert kedvelési egyesület sajátja, vagy remélhető Erdélyi Múzeum részecskéje, minden esetre pedig a művelt közönség állandó birtoka legyen.⁹

Ha a tudomány komolysága és a Brassai egyszerűsége, szerénysége megengedné az összehasználást, ha a szellemi tőkét át lehetne számítani pénzértékre, azt mondhatnók: ime Erdély Széchenyije! Minthogy ezt a tisztos nevet gróf Mikó Imre vivta ki magának, mi egyszerűen rámutatunk arra a Brassaira, aki nemcsak látja mire van szüksége nemzetének, hanem merészel vállalkozni a hiányok pótlására. Ime a rideg Brassai ismét entusiastá, ha hazája fölvirágoztatásáról és nemzete javításáról van szó. Mily ékesen szóló altruizmus!

Brassai Erdély, sőt nagy részben Magyarország florájának föltárója volt. A magyar botanikának a XIX. száz első fele részében hatalmas lendületet adott. A nomenclatura alapvetője volt. Kemény Zsigmond az 50-es években a természettudományokról, fűvészetről és kertészetről szólva megnyugvással mondotta, hogy „nálunk vannak írók, kik ezen a téren sikerrel működhetnének s a többek közül nem szükség mást, mint Brassait, a szellemes természettanárt említeni. Miguel Calmeiro helyesen mondotta: botanices illustri cultornak.

Erdélyi honfitársai 1859-ben azzal tüntették ki, hogy megválasztották az *Erdélyi Múzeum* igazgatójának, a holt és élő természetvilág nagy mesterének. Nemcsak szaktudósok, és kritikusok, hanem a nagy közönség is sokat foglalkozott Brassaival, mint botanikussal. Minden vonatkozásban bizonyos megkülönböztetéssel beszéltek róla. Valami különlegesség, nem mindennapiság emelte ki az emberek tömegéből. Könnyű megérteni, hogy aki egy vagy más okból sértve érezte magát, a gúny éles és mérges nyilaival lövöldözött feléje. Mindenki észreveszi, mert majdnem egy fővel kinyúlik a sokaságból, mert olyan helyen találkoznak vele a mezőn, a réten, az erdőn, a sziklatetőn, a patakok mellett s a tó partján,

⁹ Honművész 1836 424—5 lap.

ahol urak nagy ritkán járnak, legfennebb vadászni, határt igazítani, vagy földet mérni. Nálunk akkor a botanizálás ismeretlen fogalom volt, a gyógynövényeket csak a cigányok, meg a pásztornép gyűjti.

Brassai sem előítélettel, sem tudatlansággal nem törődik. Ámde a tudatlanságnál is veszedelmesebb portéka: a butaság nem tűri a kivételeket s ahogy tőle kitelik, igyekszik megszüntetni a különbségeket. Brassait ellenfelei elárasztják a csipős, gúnyos jelzők özönével, s készséggel nyújtanak alkalmat arra is, hogy a köznép tovább folytassa. Legtovább keringett a Prikulics história, s természetszerűleg legtöbb idegen anyag rakódott rá. A szem és fültanuk egész özöne jelentkezik, mert egyik is, másik it „ott volt“, „hallotta“, „tudja“, hogy egy mezőségi, egy „szamosfalvi“, egy „mezőtóháti“, „kályáni“ tóban fűvészett Brassai s a románok prikulicsnak nézték és agyon akarták verni, de az uraság derék gazdatisztje, aki jó székely-magyar, ismeri Brassait, szerencsésen megmenti életét. Egyik egyetemi szolga, aki Brassai mellett dolgozott az egyetemen, már nem a botanikus Brassait látta a tóban állani, hanem a zoológust, amint a béka érütését számlálja, s a béka helyett aranyóráját (ami nem is volt) dobta a tóba, s többé meg sem találta. A prikulics história magát Brassait is megszólaltatta a *Korunk*-ban 1864-ben, midőn leghevesebb irodalmi polemiáit vívta. Jónak látta elmondani a valóságot, mert Mentovics Ferenc, kit materializmus miatt megtámadott, ráhúzta a prikulics nevet.¹⁰

Brassai W. jegy alatt ezeket mondja: a 40-es évek valamelyikében a *Mult és Jelen* című hirlapban Kolozsvárt egy állítólagos történet jelenik meg az akkori *Vasárnapi Ujság* szerkesztője rovására. Én végére jártam, mint kritikushoz illik, a dolognak s azt tanultam, hogy az adomát két valódi történetből szerkesztették. Egyik valóban Brassaival történt a 20-as években — írja W. — de tó nélkül, a másik későbbre egy barátjával, de prikulics nélkül. Dacára az adoma külső és belső valószínűtlenségének, csak azt említem meg, hogy a románok sokkal kevésbé csodálkoztak azon, hogy valaki fű-

¹⁰ „A kritikus, mint prikulics“. Ezt a címet adja egyik feleletének Mentovics.

vészkedni járt, mint annak a művelt társalgási teremnek a látogatói, hol a szóbanforgó adoma, hitelt mind e mai napig (1864) tartót, nyert. E szerkesztmény s a M. V. (marosvásárhelyi) levelező még azt a hitet is ragasztá hozzá, hogy W. az a tóba állított fűvész. Mily finom vágás lesz, gondolá, ha ötletét prikulics viccnek nevezi s amit gondolt, végre is hajtá. Az ellenfél még azzal is tetőzni igyekezett a mese hatását, hogy a W. jegy alatt író „kritikust mint prikulicsot“ Brassainak mondotta, mi ellen Br. incognitoját megtartva, tiltakozott.¹¹

III.

Alig hogy megszövi szép tervét a fűvészet tanítására, új munkakörbe hívták, de ettől a kedves múzsától, nem lehetett nem is tudott megválni. Egész életében élvezte, minden kínálkozó alkalommal művelte és tanította a botanikát. Az 1836-ban megkezdett lázas tevékenység eredménye *bevezetés a növény-földrajzba*. Új és hazánkban ismeretlen fogalmakkal gyarapítja irodalmunkat.¹² Tovább folytatja a *növények organografiájába* való bevezetéssel, hogy a tudományos érdeklődést ébressze. Ugyan akkor a nagy közönségre is van gondja. Lapjában bőséges útmutatást közöl, a fűvészkedésre.¹³ Megmagyarázza, hogy kell bánni a mezőről hozott növényvel.

Ismét a műveltebb közönséghez szól a *magyar fűvészet ügyében*,¹⁴ de ezekkel nincsen kimerítve ösztönző és izgató buzgósága. Olyat ír, ami magával ragad mindenkit, aki olvasni tud és a természetet szereti. *A fűvészet örömei* csábos cím alatt gyönyörű oktató költeményt ad prózában. A nemes fölhevülésnek, a magasan szárnyaló képzelődésnek és a szép

¹¹ Prikulics név alatt az erdélyi román hitlegendákban bosszús, haragos, farkasbőrbe bújt embert értettek. A legenda keleti eredetű s kezdetben a halottakra volt alkalmazva. A halottak bosszút állhattak ellenségükön ... A románoknál oda módosult, hogy élőember bújt farkas vagy kutya bőrbe, aki ha elérte titkos célját, levetette a bőrt és emberré változott. A magyarok prikulicsnak mondták.

¹² Tudománytár 1836 9. 10. sz.

¹³ Vasárnapi Ujság 1836, 1837 évf.

¹⁴ Athenaeum 1838 évf. 17 szám.

alapos ismeretének olyan megfestése ez, amelyet magyar nyelven aligha írt valaki, de bármely nyelven is csak az írhat, aki szerelmes tárgyában és rajong szépségeiért. A természet templomába akarja ragadni az embert, oda, ahol enyhületet lel, „de hol a lelki élet meg nem szűnik“, hol „a szem apróságok fürkészésében is éldelheti a fölfedezés gyönyöreit.“

A gyönyörűség, mit a szépmívek szemléletéből meríthet az ember, s amire Brassai első nagyszerű dolgozatában hívja föl a figyelmet, itt még nagyobb, ha egy ismerő szemeivel nézi. Itt és így szemlélve „mindenek, a csillagos égtől a legparányibb mohaszálig, a Himalájától a legapróbb bányakő kristályig, mik addig szótlanok valának, eszmék forrásaivá válandanak.“

Amily szépen írja a fűvész örömeit, úgy foglalkozik ezzel a tárggyal az 50-es években is, mert mindig arra törekszik, hogy figyeljék meg és értsék meg mindazt, amit ő szépnek, hasznosnak lát. Pesti élete alatt körülvették hazánk legkiválóbb férfiai, hogy hallgassák előadásait. Báró Eötvös József, Csengery Antal és hasonló jelességek tanulnak Brassaitól.

Az 50-es évek végén a *Magyar Gazdasági Egylet* pályázatot hirdet magyar fűvészkönyv írására. Brassai vállalkozik rá Barátjával, Kovács Gyulával, megírják a pályaművet. Magyar Fűvészkönyvnek nevezik.¹⁵ Brassai a növények neveit írta le benne. A dolgozat oly kitünő, hogy a bírálók örömet ítélik oda a 100 arany jutalmat, mert egészen önálló magyar termék: a fűvész-irodalom remeke.“ A bírálók a jutalmat szerették volna meg tízszerezni, hogy kellően méltányolhassák a pályaművet és biztassák az írókat, hogy bemutatott tervüknek többi részét is dolgozzák ki. „Összevetvén a beadott művet, az európai irodalom e nemben készült tekintélyesebb műveivel, kitünik, hogy a beadott mű egyiknek sem másolata, hanem egyenesen a hazánkban tenyésző növényeken szerzett tapasztalati ismeret eredménye.“ Ily elismeréssel szól a bírálat és mégis a mű kéziratban maradt s a folytatása soha sem készült el. „Nem nyomhatom el azon

¹⁵ Magyar Fűvészkönyv, azaz útmutatás a Magyar-, Erdély- és Horvátországban, Fiume vidékén és a körül fekvő szigeteken szabadon előjövő, vagy nagyban mívelt törzsnövények nevei meghatározására.

összinte meggyőződésemet — írja dr. Kanitz Ágost 1886-ban — hogy növénytani irodalmunkra valóban nagy veszteség, hogy a munka 1858-ban kész részei nem jelentek meg. Modorra, tartalma olyan volt, hogy a növénytannak hazánkban igazán barátokat szerzett volna és a floristikának oly körökben is szerzett volna művelőket, amelyekbe — fájdalom — ma sem juthatott be és hol annak helyes művelése nemcsak mulattató, hanem valóban hasznos.“ Dr. Kanitz a Brassai dolgozatát egész terjedelemben közli lapjában a Növénytani Lapokban.¹⁶

Nemcsak közeli, mondhatni házibarátai, személyes ismerői, hanem messze távolban levő tudósok, akik személyesen nem, csak híréből ismerték és tudományos búvárlatait méltányolták, gyakorta megtisztelték nagyrabecsülésük jeleivel. Majdnem érthetetlen, hogy 1850-ben, midőn mint bújdosó az ország különböző helyein rejtőzködött, a „Siebenbürger Verein für Natur-wissenschaften zu Hermanstadt“ rendes tagjává választja február 1-én tartott gyűlésében. 1878 májusában a „Fries Deutsches Hochstift“ Majnai Frankfurtban midőn Linné születése száz éves fordulóját ünnepelte a mívelt világ élő jeleseiről is megemlékezett. A svéd királyt, Goethe svéd fordítóját és költőt, Brassai Sámuel a kolozsvári egyetemi tanárt egyszerre választja meg „tiszteletbeli tagnak és mesternek.“

Ez az akadémia Goethe szülőházának birtokosa, hol gyűléseit tartja. „Egy unitárius tudósnak ily szentelt helyre való megválasztása — írja dr. Meltzl Hugó — azt hiszem elég nevezetes momentum“, de a megválasztás szólott a magyar nemzetnek is. Ezt fejezi ki az akadémia elnöke Meltzl-hez írt levélben: óhajtottuk a magyar nép iránti atyafias érzelmeinknek is kifejezést szentelni. E végett szabadságot vettem magamnak mestergyűlésünkör az önök Nestora, dr. Brassai Sámuel tanár úrnak, „Freies-Deutsches Hochstiftbeli Mesterré“ nevezését hozni javaslatba. A mestergyűlés

¹⁶ *Növénytani Lapok* XII. évf. külön lenyomatba s kiadja Brassai Sámuel és Kovács Gyula *magyar fűvészkönyv* cím alatt, mely azonban csak a Brassai munkáját: a *nemek leírását* tartalmazza. 8 r 1—126 lap. A N. L.-ban a növény szerveinek ismertetése és a műnyelv, bevezetés, a gyümölcs, a nemek leírása van közölve.

javaslatomat a legnagyobb készséggel magáévá tette és a tagok testülete is nyilvános ülésében (miután nálunk szabványilag mindent a nyilvános ülésben jelenlevő tagok öszvessége dönt el) elfogadta.¹⁷

Brassait ez a múzsája gyakorta fölkereste és elhalmozta kedveskedéseivel. Ide sorozzuk, hogy a Regensburgi Kir. Növénytani Intézet, a Wiener Növény és Allattani Társaság, a Wiener Földtani Intézet tagjává választotta.

A következő évben a művelt világ botanikusai és természettudósai fontak koszorut homlokára szeretetök és tiszteletök elismerő szép szavaival. Ennél többet is tettek, elküldötték neki arcképüket, hogy annál inkább éreztessék a közetlenség benső melegségét. Világosabban szólva, 1879-ben dr. Müller botanikus levelet ír Kolozsvárra az egyetemi botanika tanárának, dr. Kanitz Ágostonnak. Figyelmezteti a Múzeumkert igazgatóját, Brassai utódát, hogy a Brassairól nevezett ausztráliai növény már régóta át van ültetve Európába. Ez a levél figyelmessé tette Brassai barátait arra is, hogy az a ritka nagy esemény, hogy egy növényfaj magyar, sőt erdélyi ember nevére neveztetett el, éppen negyven éve történt. Dr. Kanitz gyorsan munkához látott, nehogy a kitünő alkalom nyomtalanul elmuljék. Fölvívást bocsátott ki a művelt világ botanikusaihoz és a botanika barátaihoz. Figyelmeztette az érdekes körülményre és kérte, hogy ha érdemesnek tartják, járuljanak hozzá egy arckép emlék-album készítéséhez, melyet az évforduló napján ünnepélyesen óhajtanak átnyújtani Brassainak.

¹⁷ *Az unitáriusok poliglottismusa* stb. írta dr. Meltzl Hugó Ker. Magvető 1878 évf. 192—196 l. Indem wir uns beehren Ihnen mit Zuziehung auf beiliegende Urkunde, hier-durch ergebenst einzuzeigen, dass Sie auf dem Vorschlag der Meisterschaft in offener Sitzung zum *Auslandischen Ehrenmitglieder und Meister des Freien Deutschen Hochstiftes* ernannt worden sind, ertheilen wir ihnen hiermit die Rechte einen Solchen, ersuchen Sie Ehrungsvollst, dieselben, zur Ehre der geistigen Gemeinschaft Ihres und unseres Volkes, anzunehmen, und bitte Sie zugleich Sich insbesondere in dem von Ihnen mit so grossen Erfolge gepflegten Gebiete der Weltweisheit und der vergleichenden Schifthumkunde kraftigst an der Thätigkeit des Freien deutschen Hochstiftes zu betheiligen.

Die Verwaltung des freien deutschen Hochstiftes.

*Endlicher*¹⁸ (Stephan Ladislaus) a bécsi Naturálen cabinet növénytani osztályának öre tisztelte meg Brassait azzal, hogy egy növényfajt, mely Ausztráliában erdőt alkotva tenyészik, a Brassai nevére nevezett el: *Brassaia actinofilla*. Meglepő készséggel érkeztek a válaszok arcképpel és a kiadás költségeihez járuló összeggel. Legtöbb a hazai, de beöleli a tudós az egész földtekét. Többen anyanyelvükön, de igen sokan a tudományos világ közös nyelvén, latinul nyilatkoznak, arcképük hátlapján, vagy külön levélben.¹⁹

1879 évi augusztus 5. volt a nevezetes évforduló napja. Ekkor már a kolozsvári tisztelők vették át a szót. Dr. Kanitz a 80 arcképet díszes albumba foglalva küldöttség élén viszi el Brassaihoz. Klasszikus tömörséggel szól az ünnepelthez Cicero nyelvén. Elmondja milyen érdemeket szerzett ernyedetlen buzgalmával a magyar tudományosságnak. Örvendez, hogy az érdemet messzi távolban lakó idegenek is elismerik és méltányolni kívánják. Általános és közös hódoló tiszteletük jeléül szolgál az egyszerű, komoly, de értékes album, melyet emlékül nyújtanak át.

Brassai, ki mindig azzal tért ki a nyilvános szereplés elől, hogy nem tud szónokolni, most szónokias lendülettel válaszol szintén latinul. Meghatottan köszöni, hogy annyi jeles férfiúnak a szavazatát és üdvkivánatát a földnek különböző részé-

¹⁸ Endlicher 1804 június 24-én sz. Pozsonyban, meghalt 1849 márc. 28 Bécsben, 1828-ban lett a bécsi udvari könyvtár könyvtárossa, 1836-ban a növénytani osztály öre, 1840-ben a botanikus kertek igazgatója.

¹⁹ Dr. Haynald bibornok, kalocsai érsek: „Brassai iránt való tisztelete jeléül.“

Roumeguère (Casimir) Botaniste: a Monsinur Samuel Brassai en hommage respectuerun en admiratif a loccasion du jubilei.

Klein Gyula műegyetemi tanár: a magyar tudósok nagyérdemű veteránjának.

D. A. Ernst: „Documenti pietatis“ in universitate Caracensi.

Dr. K. A. Philippi Santiago de Chile, director des Museums „zum Zeichen seiner Hochachtung.“

Mignel Colmeiro: Viro Clarissimo: botanicos illustri cultor.

C. F. Nyman botanist. Stokholm: a S. B.: pour son jour d'honneur en presentant an collegue veteran nous (?) Felicitations cordiale, d'une vie dignement complie, d'une couriere scientifique assor rarement lungue! Felix juvenus florida, fellicior viridis senectus!

Feichtinger Sándor: Az erdélyi fűvész Br. S.-nak.

Toht Mike: A dicső magyar botanikusnak tisztelete kifejezéséül.

ből, hozzá ismeretlen emberhez juttatta, aki csak a természet iránti vonzalomban hasonlít hozzájuk. „Ez engem méltán örökre elkötelez — s hátralevő kevés napjaimat, miként a nap is lementében azokat a vidékeket, melyektől elbúcsúzik, fénnel árasztja el.“²⁰

Ezzel kerek egészsé domborodott Brassainak az a munkája, amely gyermek korától kezdve annyi gyönyörűséget szerzett neki. De az ő gyönyörűsége itt sem volt egoistikus, hanem kisugárzó, szétáradó, ismeretet szerző, ismeretet gyarapító. Biztosra mondjuk, hogy ha nem várt volna hasznót a tudomány, gyönyörűséget embertársai javára, megbénult volna élvezete és félbeszakadt volna munkája. Ezeket tudva, csak tájékozatlanságnak minősíthetjük, egy újabbkori ifjú botanikusnak Brassairól közölt, rideg, kevesetmondó, ámbár jóindulatu ismertetését,²¹ mert hiszen a magyar botanikát és botanikusokat maga Brassai úgy ismertette és méltányolta már 1858-ban, hogy ezután elvárhatta volna a magyar szakértő közönség, hogy azt, aki ezen a téren immár 40 éves korszoruzott fővel jár, olyannak lássák, amilyen volt.

Az ünneplést követő évben érkezett meg a muzeumi növénykertbe egyik legérdekesebb és legnagyobbszerü köszöntő, a Brassai nevéről nevezett fa két példánya Ausztráliából. A növényeket dr. Müller Ferdinánd küldte, „hogy ezekkel Nestorunkat, dr. Brassai egyetemi tanárt, kinek neve után nevezték el a növényt, s kinek még eddig nem volt alkalma e növényt eleven példányban láthatni — megörvendeztesse.“ A *Brassaia actinofilla* ma is dísze a múzeumkertnek.²²

²⁰ Kolozsvár város tanácsa, az unitárius egyház, az erdélyi múzeum, az egyetem Mat. és Term. Tud. kara, 1839-ben végzett tanítványai csoportja, rendre szép szónoklatokban üdvözlik. Brassai meghatottan fogadja, s rövid köszönő szavakban hálálja meg.

²¹ Gombócz Endre: *Adatok a magyar botanika történetéhez*. Budapest, 1911.

²² A növény tudományos leírása: Unitárius Közlönyben dr. Nyireditől. 1897 évf. 127 sk. lap.